

Владимир Умељић

ДЕХУМАНИЗАЦИЈА, ДИСКРИМИНАЦИЈА И
СТИГМАТИЗАЦИЈА РОМА

У ЗАПАДНОЕВРОПСКИМ ХРОНИКАМА XV–XVIII ВЕКА,
КАО УТИРАЊЕ ПУТА КА ХОЛОКАУСТУ НАД ЊИМА СРЕДИНОМ XX ВЕКА

БИБЛИОТЕКА
Посебна издања

Главни и одговорни уредник
Др Небојша Кузмановић

Рецензент
Академик проф. др Рајко Ђурић

Уредник
Зоран Колунџија

На корици
Кола са причвршћеном „Корпом за лов на Цигане“.
Ловци позирају са својим трофејом, „уловљеним циганским пленом“,
Немачка, 1912.

Владимир Умељић

**ДЕХУМАНИЗАЦИЈА,
ДИСКРИМИНАЦИЈА И
СТИГМАТИЗАЦИЈА РОМА**

у западноевропским хроникама
XV–XVIII века, као утирање пута
ка холокаусту над њима средином XX века

ПРОМЕТЕЈ

Нови Сад, 2024.

САДРЖАЈ

УВОД	9
------------	---

I

РАЗВОЈ ДЕХУМАНИЗАЦИЈЕ РОМА У ХРОНИКАМА ИЗМЕЂУ XV И XVIII ВЕКА

1. Роми – просјаци, преваранти и разбојници или слојевита социјална заједница и магнет за „парије“ у окциденталном делу Европе?.....	21
1.1 Роми – јеретици, јер су „чаробњаци црне магије“?	41
1.2 Две донекле одударајуће хронике из Француске (XVI век) и Италије (XVIII век)	46
1.3 Закључци и резултати разматрања података у западноевропским хроникама XV–XVIII века	56
1.4 Дехуманизација Рома XVIII–XX века	59
1.5 Улога западноевропске уметности (XVIII–XIX век) у учвршћивању негативних стереотипа о Ромима, романтизам и „романтизовани антициганизам“	68
2. Злочин геноцида	75
2.1 Кратки осврт на један специфични аспект геноцида над Ромима у хрватској држави 1941–1945	85
2.2 Хронологија геноцида над Ромима од стране нациста и њихових помагача (Rose & Weiss 1991)	91

II

ДВА ВРЛО РАЗЛИЧИТА ПРИСТУПА ПРОБЛЕМАТИЦИ ПРОЦЕСА ДЕХУМАНИЗАЦИЈЕ ЈЕДНЕ МАЊИНСКЕ ЦИЉНЕ ГРУПЕ ОД СТРАНЕ СОЦИЈАЛНЕ ВЕЋИНЕ СА ВРЛО СЛИЧНИМ РЕЗУЛТАТИМА ИСТРАЖИВАЊА

1. Основе Гофманове „Анализе рамова/оквира“ (Frame analysis) и њена могућа корисност при истраживању механизма и процеса дехуманизације циљне групе и следственог феномена геноцида	95
1.1 Коментар	103

2. Примена теорије дефиниционизма (ауторитативна узурпација власти над дефиницијама стварности и психагогија) при истраживању дехуманизације циљне групе и феномена геноцида	115
--	-----

III

АКТУЕЛНА СИТУАЦИЈА РОМА У ЕВРОПИ

1. Општи принцип превенције, борба против свих видова дискриминације. Актуелна сведочанства о третирању Рома у наше време	129
1.1 Однос једног српског националисте према шовинизму и према Ромима на почетку XXI века. Још једном о значају дефиниционих појмова (у смислу критеријума језичко-критичке анализе Ернста Тугендата)	158
1.2 Кратко представљање једног важног аспекта актуелне ситуације у Европи (2017) – констелација ЕУ/емигранти са Блиског истока/Роми	161
1.3 Закључци и резултати рада	172
НАУЧНИ ИЗВОРИ И ЛИТЕРАТУРА	187
АНЕКС	193
НИРНБЕРШКИ РАСНИ ЗАКОНИ У НАЦИСТИЧКОЈ НЕМАЧКОЈ (NÜRNBERGER RASSEGESETZE) ОД 1935. КОЈИ СУ СЕ ОД 1936. ПРИМЕЊИВАЛИ И НА РОМЕ	203
Die drei Nürnberger Gesetze vom 15. September 1935 (und Durchführungsverordnungen).	204
Blutschutzgesetz	205
Reichsflaggengesetz	206
Erste Verordnung zum Reichsbürgergesetz	208
Erste Verordnung zum Blutschutzgesetz	210
РАСНИ ЗАКОНИ У ХРВАТСКОЈ ДРЖАВИ 1941–1945. И ХРВАТСКА ТВРДЊА О „ОРОЂЕНОСТИ“ СВА ТРИ НАРОДА-ЖРТВЕ ВЕЛИКИХ ГЕНОЦИДА У ЕВРОПИ У XX ВЕКУ, ЈЕВРЕЈА, РОМА И СРБА	216
ОПАСКЕ ПОЈЕДИНИМ ЗАКОНСКИМ ТОЧКАМА	226
ЗАШТИТА АРИЈЕСКЕ КРВИ И ЧАСТИ ХРВАТСКОГ НАРОДА	232
Академик проф. др Рајко Ђурић РЕЦЕНЗИЈА	240

УВОД

Следствено разматрање превасходно тематизује улогу консеквентне дехуманизације једне циљне групе, овде Рома, од стране социјалне већине која, као што је трагично искуство у XX веку показало, може да кулминира и геноцидом, тим, како је Рафаел Лемкин то означео „најстрашнијим злочиним, који историја човечанства познаје“ (Safferling 2001).

Разматрање је конципирано мултидисциплинарно, значи не само методологијом историјске науке, и есенцијални разлог за превазилажење – ионако договорних – граница партикуларних социјалних наука и њихову синергичну примену лежи у првој линији на одабраном тежишту, на популацији Рома и њеној специфичности.

Они наиме, као прво, своју историју традирају скоро искључиво усмено и наративним стилем народних предања у форми легенди, митова, прича, песама и бајки. Примарни историјски извори с њихове стране дакле фактички не постоје и једина могућност да се из тих предања разлуче елементи историјске истине лежи у примени егзегезе и херменеутике: „Сва истраживања у односу на Синтије и Роме у раној фази модерног доба могу да се ослоне само на изворе који потичу од социјалне већине.“ (Bres 2013).

Исто важи и за језгро ове студије, за хронике о Ромима, настале у италијанским, француским, немачким и швајцарским областима између XV и XVIII века, јер ни њих нису писали историчари, већ учени савременици, што су тада по правилу била римокатоличка свештена лица. Оне ће овде бити представљене и подвргнуте текстуално-критичкој анализи.

Те хронике и друге драгоцене историјске документе из дотичног времена објавио је немачки евангелистички теолог и социолог Рајмер Гронемајер, снабдео их кратким коментарима и ставио стручној јавности на располагање.

Оне представљају изузетно вредно сведочанство свог времена и омогућавају праћење континуираног развоја дехуманизације Рома у земљама Западне Европе, пружају међутим и одређене историјске податке од важности.

Под овим специфичним околностима и са тако израженим дефицитом примарних историјских извора добијају фотографије и факсимили докумената из тематизованог временско-просторног контекста, који и иначе припадају научно-историјском доказном поступку, још већу тежину, још већу вредност.

Стога је Анекс (Факсимили докумената и фотографије из времена прогона Рома, Јевреја и Срба) у окциденталном делу Европе и у време Холокауста с немачке и хрватске стране од изузетне важности.

Ту су представљена историјска сведочанства времена, од указа пруског краља Фридриха Вилхелма I из 1725, где стоји да „сваки Циганин изнад 18 година, који ступи на тло његове области мора без милости да буде обешен“, преко псеудоетнографских расправа из 1842, у којим се Роми апострофирају као „турски шпијуни, издајници, зли духови, дивљач слободна за одстрел“, преко специјалних „корпи за лов на Цигане“ из Немачке 1912. па до фотографија нељудских експеримената на „људском материјалу“ у нацистичком Аушвицу и геноцидних жртава у усташком Јасеновцу.

Вега између факсимила оригиналних докумената и фотографија, с једне, и текста овог рада, с друге стране, имплицира се кроз читав текст, то је релација између (у тексту рада тематизованих) примарних научних извора изражених језиком речи и примарних историјских извора изражених ликовним језиком.

Овде њихова нумерација и кратки описни наслови, који образлажу ову констатацију:

1. Указ пруског краља Фридриха Вилхелма I из 1725, да „сваки Циганин изнад 18 година, који ступи на тло његове области мора без милости да буде обешен“.

2. Јавна егзекуција једне „циганске банде“, Гисен, Немачка, 1726.

3. Извод из немачког Универзалног лексикона (1731–1754), о „Циганима, као хетерогеној социјалној групацији са заједничким карактеристикама номадског начина живота и ноторног практиковања криминала“.

4. Извод из етнографског и историјског дела Carl von Heister, *Eiſch-noſſraihucſche und geſchichtliche Notizen über die Zigeuner*, Verlag Gräfe und Unzer, Königsberg, 1842, у коме се Роми дифамирају као „турски шпијунџи, издајници, зли духови, дивљач слободна за одстрел“.

5. Кола са причвршћеном „Корпом за лов на Цигане“. Ловци позирају са својим трофејем, „уловљеним циганским пленом“, Немачка, 1912.

6. Тзв. Цигански логор у оквиру концентрационог логора смрти Аушвиц, снимљен од британске ратне авијације 1944.

7. Експерименти на „људском материјалу“ у Аушвицу, потапање заточеника у ледену воду.

8. Деца-близанци, која су преживела експерименте ратног злочинца и злочинца против човечности Јозефа Менгелеа на „људском материјалу“, фотографисана при ослобађању Аушвица од стране Црвене армије 1945.

9. Дневник ратног злочинца и злочинца против човечности Јозефа Менгелеа о „експериментима на људском материјалу“, који је на Западу 2015. продат на лицитацији за 245.000 \$.

10. Нирнбершки расни закони у нацистичкој Немачкој („Nürnberg Rassengesetze“) од 1935, који су се од 1936. примењивали и на Роме.

11. Нацистичка табела о „јеврејској крви, Јеврејима и мешанцима“, као илустрација Нирнбершких расних закона 1935.

12. Објављивање Нирнбершких расних закона у „Законском листу Рајха“ 16. 9. 1935.

13. Расни закони у хрватској држави 1941–1945. и хрватска тврдња о „орођености“ сва три народа-жртве великих геноцида у Европи у XX веку, Јевреја, Рома и Срба.

14. Главни улаз у систем концентрационих логора Јасеновац.

15. План концентрационог логора Јасеновац.

16. Павелићев Главни стан јавља свим командним местима у хрватској држави да концентрациони логор Јасеновац поседује „неограничени капацитет“.

17. Наређење хрватској управи Земуна „да упути 400 Цигана“ у концентрациони логор Јасеновац.

18. Жртве у систему концентрационих логора Јасеновац.

19. Српска деца у логору хрватске државе 1941–1945.

20. Један део српске деце, којима су родитељи били побијени, требало је одвести у „сабиралишта“ и „преваспитати“ – покатоличити и похрватити, по правилу од стране римокатоличких часних сестара. Горе стоји: „У логорима, подпуно смирена и опскрбљена, одгајају се та дјеца у добре и поштене чланове људског друштва“.

21. Распрострањеност Рома на Балканском полуострву и у Турској данас. Однос званичне статистике и рационално утемељених процена стварног броја (1:4), као значајни показатељ још увек врло дефицитарне интеграције на почетку XXI века.

Потреба што ширег приступа тематизованој проблематици важи и за делимично опширне цитате из историјских извора и научне литературе, јер ово разматрање је само још један допринос актуелном и будућем истраживању феномена геноцида, као и историје тј. специфичности Рома, и не гаји илузије да ће ословљену и мултидисциплинарно анализирану проблематику финално разјаснити и дефинитивно решити.

Главна отворена питања, која се применом тих метода ословљавају и анализирају гласе:

– Како је било могуће вршити (очигледно перманентно) циљану дехуманизацију и дискриминацију, изопштавање и стигматизацију одређених људских групација како у „мрачно доба“ Европе пре епохе просвећивања, тако и потом, све до данашњег дана?

– Како је било могуће мобилисати онај енормни број „нормалних“ (значи – социјално интегрисаних, у принципу просечних, морално-етички у довољној мери прилагођених тј. у смислу важећих закона, норми и конвенција до тада коректних и неупадљивих) починитеља геноцида, који су по завршетку извршног дела злочина по правилу поново постајали „нормални“ (Arendt, 1968)? Јер за извршење тако масовних злочина, са милионима жртава, било је неопходно мотивисати у најмању руку стотине хиљада непосредних убица.

– Зашто је непрегледна маса „нормалних“ савременика и очевидаца геноцида ћутала и окретала главу, и тиме постајала пасивни саучесник у годинама трајућем недељу? Да ли се човек сме задовољити објашњењима, као што су „страх од репресије, сопствене бриге и невоље, тада није било могуће ишта урадити, ми то заправо нисмо знали, итд.“?

– Зашто по извршењу геноцида по правилу долази до значајног апологетског релативизовања, па и до порицања очигледног и доказивог злочина, и то не само од стране идеолога, наредбодаваца, непосредних починитеља и посредних учесника, што је правило за починитеље свих криминалних чинова, већ и од стране неумешаних појединаца и група, институција и установа, које у сопственом случају не морају да страхују од било каквих правних или моралних консеквенци?

– Зашто накнадни апологети геноцида, упркос несумњиво доказаним злочинима, наилазе у маси „нормалних“ људи, у оној „хитећој већини“ у исувише великој мери на плодно тло, на ону исту и по свом ефекту саучесничку „активност кроз пасивност“ при свом неморалном делању, чак и када је „ванредно стање“ народоубиства престало да егзистира и изгубило свој акутни, претећи и застрашујући карактер?

Процес дехуманизације, који води ка дискриминацији и стигматизацији циљне групе са увек тешким а понекад и трагичним последицама, разматра се превасходно са тачке гледишта Гофманове социолошке „Анализе рамова/оквира“ (Frame analysis) (Goffman 1974) а мањим делом се представља један други угао гледања на исту проблематику, доћи ће до примене ставова језичко-филозофске теорије дефиниционизма.

Фрејм анализис је развио Ервинг Гофман 1974, као социјално-когнитивни концепт, при чему фрејмс (у смислу „рамова слика“) представљају интерпретационе шеме, које служе појединцу да категорисхе и интерпретира свакодневна догађања и искуства. Социолошка истраживања ових шема представљају Фрејм анализис.

Даљи развој овог теоретског приступа је указао на чињеницу да су идеолошки условљени и у свести чврсто усађени фрејмови, слично стереотипима, у стању да проузрокују или олакшају настајање „слике/представе непријатеља“ (Weber 2005).

Гофманов модел размишљања се примарно односи на понашање и делање појединца у свакодневици социјалне заједнице, применљив је међутим без даљњег и на ванредна стања и фазе девијантног развоја једног друштва.

У случају анти-етичке дехуманизације једне циљне, мањинске групе (и злочина геноцида) он омогућује аналитичко приближавање разумевању понашања и делања три учествујућа друштвена фактора, манипулатора и две циљне групе:

– Понашању и делању манипулатора, који свесно иницирају, организују и форсирају процес дехуманизације циљне мањинске групе предвиђених жртава.

– Понашању и делању прве циљне групе, наиме, социјалне већине као субјекта од кога се очекује да – не заиста свесно – акцептира њихове манипулативно произведене представе стварности као истиниту „стварну стварност“ и да постану њихови носиоци, који их спроводе у дело.

– Понашању и делању циљне групе жртава, од које се по природи ствари не очекује никаква акцептација, већ да само представљају објекат и циљ подухвата.

Базичну тезу теорије дефиниционизма¹ – у тематском контексту истраживања феномена геноцида и улоге миленијумске културне традиције Западне и Средње Европе у његовом настајању – по први пут сам представио научној јавности у есеју *Етика и власић над дефиницијама*, у једном немачком научном часопису за социологију културе (Умељић 2006). То је касније даље систематизовано и продубљено. До сада сам објавио 36 научних прилога, закључно са четири обимније студије (на српском и немачком језику). Од тога се 22 текста баве феноменологијом геноцида, са тежиштем на Србоциду хрватске државе 1941–1945, а петнаест последњих прилога разматрају ову тематику експлицитно у светлости теорије дефиниционизма. Још четири моје објављене расправе стављају ову теорију на пробу у другим областима истраживања (етика и државно тј. међународно право, хришћанство, црквена историја и историјска теологија, савремени политиколошки аспекти социјалног развоја, улога медија при формирању индивидуалне и социјалне свести у наше „медијско доба“, итд.).

Она ће овде – услед бројних објављених радова и да би се избегао приговор аутоплагијата – бити само минималистички представљена и примењена а заинтересовани за више сазнања о њој се упућују на већ издате радове (списак коришћене литературе).

Она ће, значи, имати само помоћну улогу а примениће се не само јер је искуствено од користи при истраживању феномена дехуманизације

---

¹ „Узурпација власти над дефиницијама (стварности) са тежњом постизања монопола над истима, представља најделотворније владалачко оруђе високих носилаца социјалних хијерархија и оних који теже том статусу, и истовремено најважнију нематеријалну погонску снагу прогреса и регреса, како у сегментарном, тако и у глобалном развоју људског друштва.“

циљне групе и феномена геноцида, већ и због понеких интересантних аналогича са Гофмановом изузетном теоријом.

Рад је структуриран у три сегмента:

– У првом се разматра процес дехуманизације Рома у западноевропским хроникама XV–XVIII века, који се прати егзегетским коментарима. Тај начин третирања ових хроника фактички нема узора, јер су њих аутори (нпр. Gilsenbach, R.: *Oh Django, sing deinen Zorn, Sinti und Roma unter den Deutschen*, Berlin 1993; *Weltchronik der Zigeuner, Teil 1: Von den Anfängen bis 1599*, Peter Lang Verlag, Frankfurt am Main, 1997; Gronemeyer, R.: *Zigeuner im Spiegel früher Chroniken und Abhandlungen: Quellen vom 15. bis zum 18. Jh.*, Focus Verlag, Giessen, 1987) заправо само представљали, превасходно стављали на располагање стручној и научној јавности, подвлачећи њихов историографски значај а да их, међутим, заиста не подвргну језичко-критичкој анализи. Потом се тематизују карактеристике злочина геноцида и представља одређени број историјских извора у односу на конкретне геноциде у Европи средином XX века. Овде стоји много подробнија литература на располагању (у односу на Холокауст над Ромима издвајам: Ђурић, Р.: *Историја Рома*, Политика, Београд, 2006; *Menschenhaut statt Geschichte. Preuzeto iz: antiziganismus zag Menschenhaut statt Geschichte, anti-ziganismus. de/artikel/menschenhaut-statt-geschichte; Ohne Haus, ohne Grab*, Aufbau, Berlin, 2001; Ђурић, Р. и Милетић, А.: *Istorija Holokausta Roma*, Београд, 2008; Reemtsma, K.: *Sinti und Roma. Geschichte, Kultur, Gegenwart*. Beck, München 1996; Rose, R., Weiss, W., *Sinti und Roma im „Dritten Reich“*, Göttingen 1991; Bastian, T.: *Sinti und Roma im Dritten Reich*, München, 2001).

– У другом се представљају постулати и ставови Гофманове социолошке „Анализе рамова“ и језичко-филозофске теорије дефиниционизма, и испитује њихова корисност при анализи комплексног социјалног контекста, који омогућава дехуманизацију, дискриминацију и стигматизацију одређене мањинске циљне групе у и пред очима социјалне већине, као и настајање предуслова тј. услова за извршавање злочина геноцида. Полазећи од емпиријски условљене премисе да ниједан модел размишљања, ниједна ма колико добро утемељена теорија није никада постигла универзално, апсолутно и диахроно важећи статус у духовном космосу човечанства (нпр. теорија релативитета и квантна теорија су од немерљивог значаја, математички дефинитивно докази-

ве/важеће и, истовремено, оне се међусобно искључују, поништавају), биће представљени позитивни, корисни аспекти и одређене слабости ових теоретских приступа.

– Трећи сегмент тематизује актуелну ситуацију Рома у Европи и ослонљава перспективе, тј. указује на шансе да се превазиђу стереотипи прошлости и да се постигне коегзистенција у складу са етиком, моралом и људским достојанством.

Закључно, ова студија није никаква оптужба, јер кривица никад није колективна или шта више наследна, што наравно важи и за масовне злочине, чији врхунац представља геноцид (народоубиство). Ради се о *заједничкој одговорности* за прошлост, садашњост и будућност. Јер „Прошлост никад није мртва. Она шта више није ни прошла.“ (Faulkner 1951)

Над Ромима је у XX веку извршено једно од три² велика народоубиства (геноцида) у Европи и за сва три важи, да њихови починитељи *примарно* припадају геополитичкој целини и, пре свега, културној традицији Западне и Средње Европе, док жртве свих великих геноцида у европском XX веку (упркос њиховим несумњивим доприносима културама земаља-домаћина) не припадају *примарно* геополитичкој целини и, пре свега, културној традицији Западне и Средње Европе, јер им је дуготрајна дехуманизација од стране социјалне већине утиснула жиг „страног тела“ и „реметилачког фактора“ још много пре него што је дошло до злочина геноцида.

Западна културна традиција има наравно много фасета, у њеном оквиру су настали хуманизам, ренесанса и просвећивање, развила се индустријска револуција, пронађени су штампање, пеницилин и компјутер, али и TNT, нуклеарно оружје, настали су социјални дарвинизам и еугеника и – из ње су непревидиво произашли и велики геноциди европског XX века.

То значи да научно-критички тон разматрања у овој студији преваходно представља позив на учење из историје, на идентификовање негативних елемената културне традиције и њихово одбацивање у смислу принципа „Никад више!“ уз прихватање, неговање и даље развијање свих њених позитивних елемената.

---

² Хронолошки први велики геноцид XX века, који је починила турска држава над Јерменима, по мени не припада европској историји, култури и традицији, већ историји непосредног европског суседства и требало би да се изучава у оквиру туркологије, без обзира што се Турска географски означава као евроазијска земља (само близу 3% државне територије се налази у Европи а 97% у Азији).

Релативисти, који негирају и голу егзистенцију истине, као нпр. Фридрих Ниче: „Не постоје чињенице, већ само интерпретације!“ (Ниче 1970) поричу тине и егзистенцију стварности. Одговор на њихово нихилистичко и духовно суицидно делање долази из апсолутистичког смера језичке филозофије: „Ко је акцептирао егзистенцију (=истину) стварности, он је морао да претходно акцептира егзистенцију (=стварност) истине.“ (теорија дефиниционизма, в. доле)

Појаснимо кратко још само овде тематизоване кључне појмове (*Duden 1–12. 27. Auflage. Band 1. Bibliographisches Institut, Berlin 2017*):

Хроника (старогрчки *χρόνικα*) је форма историографије, која представља догађања у одређеном временском континуитету, међутим не по календарским годинама (у том случају се ради о аналима), већ у временским целинама као што је нпр. владавина једног монарха или папе, султана или калифа, цара или кана, итд. Ова форма се среће у старини оријента, у грчкоримској антици па све до данашњег дана.

По Вујаклији, додуше, на стр. 1024 гласи: „Хроника (грч. *chronikos* временски, *ta chronika*) 1. летопис, историја (света, неке земље, народа и његових првака, неке породице или неког места) *йисана йачно йо йодинама*; 2. део у новинама у којем се пише о дневним догађајима и beleже дневне вести и сл.“

Дискриминација (лат. *discriminare*, одвојити, изоловати, али касније и ниподаштавати, понизити) представља потцењивање, понижавање и обесправљивање појединаца или социјалних групација услед својеврсних схватања једног система вредности, предрасуда, негативних емоционалних асоцијација, али и на основу нерелевантних па и несвесних ставова, и сл.

Стигматизација је карактерисање појединца или социјалне групе у смислу његове/њихове дискредитације, претходи и стоји у служби дискриминације погођеног/погођених. То је процес негативне категоризације циљног објекта.

Дехуманизација, онечовечење као врхунац дифамирања циљног објекта, појединца или социјалне групе, одрицање свих људских особина једном човеку или социјалној групи и његовог/њиховог свођења на ниво једног „Ното sacer“, на „голи живот“ у биолошком а не у политичком смислу речи, кога свако сходно томе сме некажњено да убије (Agamben 2002).

I

РАЗВОЈ ДЕХУМАНИЗАЦИЈЕ РОМА У ХРОНИКАМА ИЗМЕЂУ XV И XVIII ВЕКА

Прво су убили истину о нама а њошом и нас.

Рајко Ђурић

Холокауст, геноцид над Ромима, извршен од стране немачких нациста и њихових не-немачких саучесника (Хрватска, Румунија, Мађарска, Украјина, итд.) има дугу предисторију вишевековне дехуманизације и стигматизације ове етнице, њено консеквентно редефинисање у скупину, руљу, банду, чопор, стадо, у „бића ниже вредности“.

То налази свој одраз у одговарајућим историјским изворима, који потврђују поразни континуитет нетолерантне, ксенофобичне и антихумане атмосфере у културној традицији западног дела Европе у односу на друговрсне људске групације, које не одговарају стереотипима мишљења, шаблонима живљења и наравно критеријумима оптималне корисности сопствене социјалне групације.

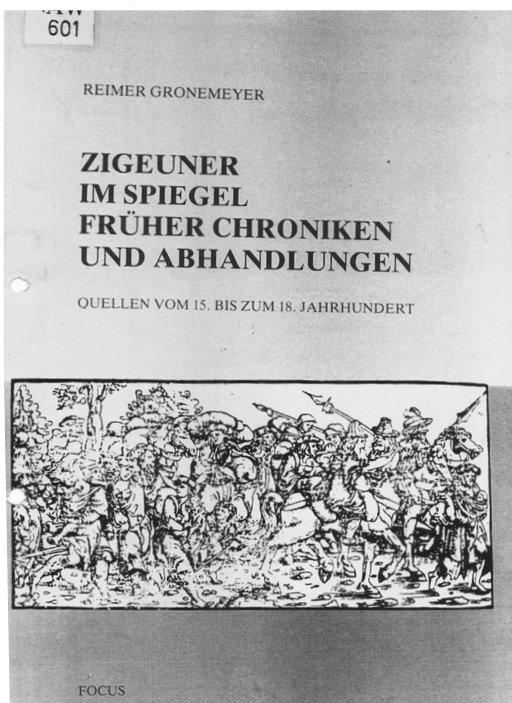
Класични пример за то су Јевреји (око 1.500 година дуго) и Роми (преко 600 година дуго).

То, свакако, није била константа само овог просторно-временског контекста и ове констелације већина/мањине, али чињеница је – као што је већ било констатовано – да су се сви велики геноциди у европском XX веку догодили на територији тј. у сфери доминације културне традиције овог дела континента.

Хронике и други списи о Ромима, који ће доле бити представљени, стоје на располагању, још једном, захваљујући у првој линији немачком теологу и социологу Рајмеру Гронемајеру, који је у свом делу *Цијани у*

оїлегалу раних хроника и друїих ѝрилоїа сакупио и издао дотичне примарне историјске изворе од XV до XVIII века, са факсимилима старонемачких и латинских оригинала, као и својим кратким коментарима (Gronemajer 1987).

Гренемајер је прво студирао евангелистичку теологију и одбранио докторат 1971, потом и социологију и одбранио одговарајући докторат 1973. Осим представљања ових сведочанстава о Ромима, посветио им је – заједно са Г. А. Ракулман – још једну књигу: *Die Zigeuner: Reisende in Europa; Roma, Sinti, Manouches, Gitanos, Gypsies, Kalderasch, Vlach u.a* (Gronemajer 1988).

Наведени извори су од непроцењиве научне вредности за историју Рома и чине основу следственог разматрања. Они ће бити

– текстуално-критички анализирани³ (што је Гронемајер само врло редуccionистички дотакао), као прилог проучавању европске историје Рома

– и потом стављени у релацију са ставовима Фрејм анализис Ервинга Гофмана и теорије дефиниционизма

– а у служби истраживања горе наведених питања.

³ Егзегеза, текстуално-критичка анализа је настала у оквиру библијских наука и омогућила је нпр. класификацију јеванђеља у синоптичке (по Марку, Матеју и Луки), која се сва базирају на изгубљеном заједничком извору „Q“ и засебно, хронолошки последње настало (по Јовану). Ова метода омогућује разликовање између оригиналних текстова (традиција) историјских извора и каснијих ауторских интерполација (редакција), помаже утврђивању веродостојности дотичних извора и налази у међувремену примену у свим социјалним наукама.